

MEMORIA RERUM SIGISMUNDI REGIS

WEHLI TÜNDE

ELŐSZÓ

Zsigmond király és császár nevét olvasva, vagy hallva a középkor kutatóinak lelki szemei előtt többnyire egy idős férfi finom vonású, érzékenyen megfestett arca jelenik meg, a bécsi Kunsthistorisches Museumban őrzött arckép. A középkori művészet legjelentősebb emlékeinek többségéhez hasonlóan a pergamenre festett portrénak első, 1930-as publikációja óta nem csak a kora, de mestere és készítésének helye is vitatott. A portréhoz hasonlóan problematikus a középkorban szokatlanul hosszúnak mondható, ötven éves uralkodói pálya megítélése is: a túlzásokba eső magasztalástól a mélységes megvetésig Zsigmondnak már életében kijutott a megítéltetés skálájának minden foka. Kortársaihoz hasonlóan jó ideig az utókor is inkább elmarasztalta, mint dicsérte; főleg negatív vonásaira helyezte a hangsúlyt. Olykor még ma is kísért a műveletlen, életvitelében léha, művészetpártolásában csupán a külsőségekre adó, az országával, birodalmával és a törökkel szembeni védelemmel mit sem törődő Zsigmond képe. Pedig, főleg az utolsó évtizedekben, és az 1387-es illetve 1437-es évfordulók körül sűrűsödő monográfiák és tanulmányok, konferenciák¹ és nem utolsó sorban a Budapesti Történeti Múzeumban 1987-ben megrendezett kiállítás és katalógusa, majd a huszitizmus kérdésével foglalkozó prágai művészettörténeti ülészak² és kódexkiállítás³, illetve a már a jelen kötetben is idézett „Nicopolis 1396-1996” című konferencia⁴ során nem csak a régi kérdésekre adott válaszokat módosították, hanem számos újat is felvetettek. Zsigmond egyénisége, uralkodása és egész kora átértékelődött.

A szakmai közvéleményben nyilvánvaló, hogy Zsigmond jórészt megfelelt a korabeli uralkodói (építészeti és képzőművészeti) reprezentáció elvárásainak. Budán a korszakban példaadónak tekintett francia királyi palotához hasonló rezidencia kialakításához fogott. Könyveket olyan értelemben nem gyűjtött, mint például Bölcs Róbert, V. Károly, Jean de Berry, IV. Károly és fia Vencel, vagy esetleg Károly Róbert, illetve Nagy Lajos. Ugyanakkor ennek az ellenkezője is igaz lehet: vélhetőleg pontosan olyan értelemben gyűjtött, mint elődei, illetve kortársai: tematikusan, vagy valamely művészeti orientációt követve. Dedikációk mellett tárgyi emlékek is bizonyíthatják, hogy elsősorban a korszak műszaki-tudományos munkái, vívmányai érdekelhették. Emellett tanúskodik, hogy bizonyos mértékegységek reformját fontolgatta, épületeket, építészeti megoldásokat rajzoltatott le magának, megcsodálta a sienai vízvezetékét, szökőkutat terveztetett, és hogy a korabeli haditechnika vívmányai közül mindenek felett éppen a legjelentősebbek, a tűzfegyverek foglalkoztatták. Ez az érdeklődés a maga idejében mindenképpen előremutató volt. A konstanzi zsinat évei során a király és magyar környezete megismerkedett a lovagi életforma elemeivel, s elsajátította azokat.

¹ Pl. Zsigmond-ülésszak, Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, 1997. szeptember 18-20.

² Károly Egyetem, 1991. L.: *Umění* XXXX/1992. 4-5. szám.

³ Národní knihovna, 1991. L. *Karel Stejskal – Petr Voít: Iluminované rukopisy doby husitské*. Praha, 1991.

⁴ Dijon, 1996. október 18. L.: *Annales de Bourgogne*, Tome 68, 1996., fascicule 3.

Ezt jelzi a Sárkányrend alapítása, a címereslevelek sokasága, valamint a lovagi tornák, ünnepek hazai elterjedése, stb.

Zsigmondnak méltóságából adódóan a korabeli Európa számos súlyos problémájával kellett foglalkoznia. Jelentős részüket – például a huszitizmus és az egyházszakadás kérdését, stb – a birodalmi ügyeket is érintő konstanzi zsinaton sikerült valamilyen formában rendeznie. A távolabbi Európa gondjai irányában is nyitott volt. Párizsi, londoni tárgyalásain a százéves háború lezárását igyekezett előmozdítani, Magyarország, Közép-Európa és a Balkán jelene és jövője pedig folyamatosan érdeklődése középpontjában állt.

Zsigmond uralmának utóbbi kérdéskörével foglalkozik a Hadtörténelmi Közlemények jelen száma. A kötet gerincét a nikápolyi csata 600. évfordulója alkalmából rendezett emlékülés⁵ előadásai alkotják. A magyar történelemben nem ez volt az első, nem is az utolsó nagy, a jövőt hosszan meghatározó, vereség. A tatárjárás, a mohácsi vész, vagy Buda 1541-es elvesztése folyamatosan a tudományos kutatások fontos területét alkották, ünneplésre kevésbé alkalmas évfordulóikra emlékkönyvek készültek. A nikápolyi csata előkészületeinek, az ütközet lefolyásának elemzése és következményeinek reális felmérése azonban mind ez ideig, az említett külföldi kiadványtól eltekintve – főleg hazai szinten – elmaradt. Ezért is hézaggótló a Hadtörténelmi Közlemények e száma.

Számos tanulmány bizonyítja, hogy a király igenis felismerte a török veszély súlyát, s hosszú időn át készült a várható támadás visszaverésére. Ezt a célt szolgálta többek között a külföldi segítség megszervezése. A francia-burgundi kontingens katasztrófája azonban nem az ő lelkiismeretét terhelte. Tekintélyes létszámú haderejének kudarcát is figyelembe véve 1396 után a Német Lovagrend török elleni harcra állításával próbálkozott. Szívósan küzdött Magyarországon a hadügyi reform keresztülviteléért és vélhetően nem véletlenül kerültek hozzá a neki dedikált, illetve a feltehetően egykor birtokában volt haditechnikai vonatkozású, elsősorban tűzfegyverekkel foglalkozó munkák.

⁵ Nikápoly, 1396-1996. Tudományos ülészak, 1996. szeptember 27.

Az elmúlt évek kutatásai, és közöttük nem utolsó sorban a Hadtörténelmi Közlemények jelen számában olvasható írások, melyek sokoldalúan vizsgálják a nikápolyi hadjáratot és csatát, nagyban hozzájárulnak az európai és magyarországi történelem azon 50 éves periódusának mélyebb és realisabb megismeréséhez, amit a rendkívül mozgékony, fáradhatatlanul tevékenykedő és korszerű műveltséggel rendelkező Zsigmond király és császár neve fémjelez. A Hadtörténelmi Intézet és Múzeumban a nikápolyi csata évfordulója alkalmából rendezett tudományos ülészak és a jelen publikáció szakmailag sokat teljesített, mégsem feledtetheti az 1997-ben Luxemburgban remélt nemzetközi kiállítás elmaradását és azt a hiányt sem, amit Eberhard Windecke traktátusának⁶ magyar érdeklődőre váró faksimile kiadása pótolhatna.

⁶ *Eberhard Windecke: Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigismunds.* Bécs, Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 13 975.